

ného pojmu, který sa používa v rozličných variantoch v biológii a napokon i v samej filozofii. Biologické chápanie vitalizmu Gasset odmieta aplikovať na filozofickú oblasť. Vitalizmus vo filozofickom zmysle, podľa neho, je vlastný teórii poznania a Bergsonovmu intuicionizmu (vzťah rozum—život). V podstate sa ho pridrža aj Gasset. V tomto zmysle neútočí proti rozumu, ale ho začleňuje do poznávacieho

aktu a do celkovej orientácie človeka, útočí však proti úzkemu racionalizmu, ktorý jednostranne interpretuje jeho význam a podstatu.

V celku vyniká Gassetovo dielo jasnou metafyzickou orientáciou, verné princípom idealizmu v základnej filozofickej otázke a trendu západnej filozofie.

Vasil Kusin.

INFORMACE O SBORNÍKU PRAXEOLOGIE A JEJÍ VYUŽITÍ V ŘÍDÍCÍ PRÁCI

Praxeologie jako poměrně mladá vědecká disciplína (její vznik se připisuje k roku 1913) získala již v Polsku své uznání nejen mezi teoretiky organizace a řízení a vědci různých ergologických disciplín, ale také v praxi budování socialismu. Za všechny příklady snad postačí uvést její vliv na organizaci státní správy a organizaci Polské národní banky. Zajímavé podněty však přináší praxeologie i filozofii, především filozofii a metodologii vědy.

Teoretický zájem o praxeologii již překročil hranice Polska a práce praxeologů jsou překládány do ruštiny, angličtiny, němčiny, francouzštiny, srbštiny atd. Český a slovenský čtenář měl dosud malou příležitost k získání přehledných a autentických informací o praxeologii. Mimo práci prof. Jana Zieleniewského Organizace a řízení to byly jen drobné popularizační články a překlady pro vnitřní potřebu vysokých škol. Avšak již tyto informace a informace „z druhé ruky“, ze strany vědců zabývajících se teorií a metodologií vědy, vzbuzovaly o praxeologii zájem a dávaly příslib teoreticky i prakticky užitečné vědy.

Z tohoto zájmu se zrodil návrh na uspořádání celostátního semináře o praxeologii, na němž by představitelé polské praxeologické školy informovali o charakteru praxeologie a jejím badatelském za-

měření a návrh na vydání sborníku z tohoto semináře, který by širší odborné veřejnosti zprostředkoval úvodní, pokud možno všestranné informace o praxeologii. Konference se konala v prosinci minulého roku a sborník vyšel v květnu tohoto roku nákladem vlastního odbočky Českého komitétu pro vědecké řízení v Gottwaldově.

Pokusíme se o stručnou charakteristiku sborníku, abychom alespoň ve zkratce naznačili podstatu a význam praxeologie a upozornili na problémy, které mohou zajímat filozofy.

Původní cíl sborníku, poskytnout informace o obsahu semináře, byl rozšířen o další úkol, doplnit sborník o překlady textů polských praxeologů, které by rozšířily informace o praxeologii a poskytly poznatky, jejichž znalost polští referenti u účastníků semináře předpokládali. Proto je sborník rozdělen do tří částí: první část obsahuje referáty polských praxeologů, druhá diskusní příspěvky a odpovědi na dotazy, třetí překlady polských textů.

Pozornost účastníků se především soustředila na úvodní referát ředitele Praxeologického ústavu Polské akademie věd prof. dr. Jana Zieleniewského, který pojednával o aktuálním stavu a úspěších polské praxeologie a teorie organizace. Zdůraznil, že se v Polsku rozšířilo vědomí

potřeby i praktického užítku ze zkoumání nejobecnějších zákonitostí lidské činnosti, uvědomění si možnosti, potřeby a praktického užítku z formulování těchto zákonitostí, což jest nejvýznamnějším úspěchem praxeologie. S velkou přesností pak prof. Zieleniewski postihl charakter praxeologie jako vědy analýzou předmětu jeho zkoumání, aspektu ze kterého zkoumá, cíle výzkumu a badatelských metod.

Předmětem praxeologie jsou lidé v činnosti a prostřednictvím lidské činnosti fungující kolektivy lidí — vždy v konkrétní společenské skutečnosti a zpravidla spolu s vybavením, jehož lidé při své činnosti používají. Názor na předmět praxeologie je ustálen. Méně ustáleno je dosud hledisko, z něhož praxeolog zkoumá svůj předmět. Zakladatel praxeologie prof. Tadeusz Kotarbiński nazýval praxeologii „vědou o dokonalé činnosti“. Jeho žáci se přihlašují k tomu, že lidé v činnosti a jejich kolektivy je třeba zkoumat se zřetelem na podmínky účinnosti jejich jednání. Naproti tomu prof. Oskar Lange mluví místo o účinnosti raději o *racionálnosti*. Jde zde o jemné nuance. Zdá se však, že se upevňuje názor, že praxeolog zkoumá lidskou činnost z *hlediska podmínek podporujících účinnost této činnosti*. Účinnost je chápána jako vlastnost, v níž se poji účelnost a ekonomičnost.

Při charakteristice cíle praxeologie jako vědy rozlišuje prof. Zieleniewski její cíl vnitřní a vnější. Vnitřním cílem se obecně rozumí žádoucí stavy věci, nacházející se uvnitř zkoumaného úseku skutečnosti, k nimž v činnosti směřujeme a vnějším cílem naproti tomu žádoucí stavy jiných věcí, které se nacházejí mimo onen dříve zkoumaný úsek skutečnosti. Jmenovitě jde o stav věci, kvůli kterým chceme zachovat nebo změnit stav věcí, jichž jsme si všímali dříve. Vnitřním cílem praxeologie je objevení okolností podporujících účinnost činnosti a formulování vhodných direktiv účinné činnosti za tím účelem, aby konkrétně pomáhaly zlepšovat provoz společenských institucí v daných podmínkách

dané společnosti. Toto úsilí o zlepšení společenské praxe je cílem vnějším.

Vedle základních informací o praxeologii bude jistě čtenáře sborníku zajímat, jaké problémy praxeologie řeší, eventuálně jak přistupuje praxeologie k řešení těch problémů, které před nás staví společenská praxe. K odpovědi na tuto otázku připravili polští praxeologové tři referáty. Referát doc. dr. Stanislava Kowalského se zabývá praxeologickým řešením problematiky vztahu mezi podřízenými a nadřízenými především z hlediska kritiky neracionálnosti hierarchických organizačních struktur a upozorňováním na cesty reformování těchto struktur. Doc. dr. Tadeusz Pszczolowski rozebírá praxeologické metody zefektivňování práce, objasňováním zásady postupného zdokonalování, používání schématu zkoumání práce a různých „rad“ na zlepšování práce. Čtvrtý účastník semináře, ředitel Úřadu pro organizační výzkumy Polské národní banky dr. Witold Kiezun informoval o prostředcích, které pomáhají působit proti autonomizaci regulativních jednotek, to je proti té tendenci, s níž se tak často setkáváme v našich organizačních systémech a kterou bychom mohly obrazně charakterizovat jako „vyrůstání prostředků nad cíl“.

Výzkumy polských praxeologů a praxeologicky orientovaných teoretiků organizace a řízení vycházejí z díla prof. Tadeusze Kotarbińského, který je zakladatelem polské praxeologické školy. Jeho jméno je známo našim logikům a filosofům díky jeho pracím o logice, etice a jazykovědě. Malou pozornost na sebe dosud soustředilo jeho hlavní dílo a jeho největší vědecký objev — praxeologie.

Právě autobiografický článek — obraz vlastního myšlení — zařazený v třetí části sborníku nám poskytuje informaci o Kotarbińského objevu praxeologie a současně nás přesvědčuje, že se Kotarbiński pokusil o zmapování dosud skutečně bílého místa v lidském vědění. Sám o tom píše: „Překvapilo mě, že se ustavičně operuje takovými pojmy jako: čin, způsob, metoda,

výtvar (v nichž se popisují různé elementy a formy činnosti), nebo takovými jako důkladně, starostlivě, věcně, marnotratně, fušer, zmetek (v nichž vyslovujeme hodnocení nějakých technicky různých prací), a že žádná z vydělených speciálních věd se těmito pojmy nezabývá. A přece je třeba, aby vznikla nějaká osobitá věda, která by zkoumala hodnoty účinné činnosti v celé *obecnosti*, ve vztahu ke všem oblastem lidské aktivity“.

Základy praxeologie byly položeny již v roce 1913 v Kotarbiňského studii *Szkice praktyczne. Zagadnienia z filozofii czynu*. Svého systematického zpracování dosáhla v Traktátu o dobré práci z roku 1955, který je hlavním autorovým dílem, a který vedle výkladu základních praxeologických pojmů obsahuje ve druhé části přehled direktiv účinného jednání. Přehlednou informaci o Traktátu poskytuje ve sborníku překlad studie Henryka Lienkiewiczze Ūva-

hy nad Traktátem o dobré práci, která srovnáním prvního a třetího vydání upozorňuje, jak pokročily autorovy práce nadstudiem praxeologie. Aby si český a slovenský čtenář mohl vytvořit ještě před českým překladem Traktátu konkrétnější obraz o jeho obsahu, byla do sborníku zařazena kapitola nazvaná Praxeologie čili zásady dovedného jednání. V ní jsou obsaženy podnětné praxeologické myšlenky týkající se typologie praktické chyby, technického hodnocení, techniky vnucené situace, problému hodnot dobrého plánu a celé řady dalších praxeologických doporučení a výstrah.

To je jen velmi stručná charakteristika sborníku, o němž jsme přesvědčeni, že čtenáři vsugeruje myšlenku, že praxeologie je skutečně jedním z teoretických základů pro komplexní socialistickou racionalizaci.

Alois Glogar